

Nr 50

Utlåtande i anledning av motioner rörande medborgarskapslagstiftningen, m. m.

I de likalydande motionerna I: 316 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 341 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* yrkas "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av gällande bestämmelser i vad avser medborgarskap för här i riket bosatta barn, där endast den ena av föräldrarna är svensk medborgare".

I motionen II: 578 av herr *Carlshamre* yrkas "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

1. om utredning syftande till att ge alla i Sverige bosatta barn en lika ställning inom sociallagstiftningen i enlighet med vad i motionen anförts,
2. att Kungl. Maj:t måtte verka för tillkomsten av en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning".

Statens invandrarverk har avgivit remissyttrande över motionerna. Vidare har från Fredrika-Bremerförbundet inkommit en skrift rörande motionerna I: 316 och II: 341.

Gällande bestämmelser

Medborgarskapslagen

1950 års lag om medborgarskap, medborgarskapslagen, trädde i kraft den 1 januari 1951. Ändringar i lagen, som beslutats år 1968, har trätt i kraft år 1969 (prop. 1968: 128 och 158, 1LU 54). Till lagen ansluter medborgarskapskungörelsen den 23 maj 1969.

Medborgarskapslagen innehåller, såvitt här är av direkt intresse, i hudsak följande.

Enligt 1 § förvärvas svenskt medborgarskap vid födelsen bl. a. av 1) barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare; 2) här i riket fött barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, om fadern är statslös eller om barnet icke vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap; samt 3) barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare.

Om svensk man ingår äktenskap med utländsk kvinna, blir enligt 2 § makarnas barn som fötts före äktenskapet svensk medborgare om barnet är ogift och ej fyllt 18 år.

I 3 § stadgas bl. a. att utlänning, som oavbrutet haft sitt hemvist här från

det han fyllt 16 år och dessutom tidigare haft sitt hemvist här under sammanlagt minst fem år, kan bli svensk medborgare genom anmälan till länsstyrelsen efter fyllda 21 år men före fyllda 23 år. Den som är statslös eller styrker att han skulle förlora sitt utländska medborgarskap genom att förvärva svenskt medborgarskap kan göra sådan anmälan redan vid 18 års ålder. Det krävs emellertid att han vid tiden för anmälan har sitt hemvist här sedan fem år och dessutom tidigare haft hemvist här under sammanlagt minst fem år.

Enligt 4 § kan den, som vid födseln blivit svensk och oavbrutet haft sitt hemvist här i riket intill 18 års ålder, men som förlorat medborgarskapet, under vissa förutsättningar återvinna detta genom anmälan hos länsstyrelsen.

Enligt 5 § kan faders eller moders förvärv jämlikt 3 eller 4 § av svenskt medborgarskap medföra medborgarskap även för barn.

I 6 § finns regler om naturalisation. Den centrala utlänningsmyndigheten (statens invandrarverk) kan enligt 6 § första stycket på ansökan till svensk medborgare naturalisera utlänning som fyllt 18 år, sedan sju år har hemvist här i riket, fört en hederlig vandel samt har möjlighet att försörja sig och sin familj. Finnes det medföra gagn för riket att sökanden blir svensk medborgare eller har sökanden förut ägt svenskt medborgarskap eller är sökanden gift med svensk medborgare eller föreligger eljest med hänsyn till sökandens förhållanden särskilda skäl för dennes upptagande till svensk medborgare, må enligt 6 § andra stycket naturalisation beviljas, även om de i första stycket stadgade villkoren ej är uppfyllda. Naturalisation kan också omfatta sökandens ogifta barn under 18 år. I fråga om nordbor kan även om annat särskilt skäl ej föreligger avvikelse ske från villkoret om sju års hemvist här i riket. I enlighet med vad som förutskickats i prop. 1968: 128 krävs i praxis endast tre års hemvist i Sverige för bifall till ansökan om naturalisation av medborgare i annat nordiskt land. Om sökanden inte är gift med svensk medborgare, godtas kortare tid än tre år endast i rena undantagsfall.

Beträffande invandrarverkets nuvarande praxis i fråga om självständig naturalisation av barn hänvisar utskottet till invandrarverkets yttrande (s. 9).

Det må också nämnas att lagstiftningen på grund av samhörigheten mellan de nordiska länderna öppnar vissa andra möjligheter till lätnader för nordbor att förvärva svenskt medborgarskap.

Medborgarskapslagarna i de andra nordiska länderna överensstämmer i allt väsentligt med den svenska lagen.

Europarådskonvention

Inom Europarådet avslutades den 6 maj 1963 en konvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och om militära förpliktelser i

fall av flerfaldigt medborgarskap. Konventionen har trätt i kraft den 28 mars 1968. Sverige har tillträtt konventionen. De centrala artiklarna i konventionen har i huvudsak följande innehåll.

Art. 1 innehåller den grundläggande principen att medborgare i fördragsslutande stat, som till följd av uttrycklig viljeförklaring förvärvar medborgarskap i annan sådan stat genom naturalisation, option eller återvinning skall förlora sitt tidigare medborgarskap. Regeln gäller både myndiga och omyndiga. För omyndiga är den emellertid inte ovillkorlig utan förutsätter, dels att omyndiga enligt lagen i medborgarlandet kan förlora medborgarskapet under ifrågavarande betingelser, dels att den omyndige ägt rättslig handlingsförmåga eller varit lagligen företrädd. Vidare föreskrivs i artikeln att omyndiga barn, som inte är eller har varit gifta, skall förlora sitt tidigare medborgarskap, om de på grund av bestämmelser i lag blir medborgare i annan fördragsslutande stat till följd av att deras föräldrar förvärvar medborgarskap där genom naturalisation, option eller återvinning. Är det bara den ene av föräldrarna som förlorar sitt tidigare medborgarskap, bestämmer lagen i den stat där den omyndige är medborgare om han skall följa den föräldern i medborgarrättsligt avseende eller inte.

Medan *art. 1* vill förebygga uppkomsten av flerfaldiga medborgarskap syftar *art. 2* till att skapa förutsättningar för att den som redan är medborgare i mer än en stat skall kunna avsäga sig ett eller flera av dessa medborgarskap. För att avsägelse skall leda till befrielse från medborgarskap fordras enligt artikeln samtycke av den eller de konventionsstater vars medborgarskap vederbörande önskar uppge. Sådant samtycke får inte vägras den som har förvärvat medborgarskap på grund av bestämmelse i lag, om han sedan tio år har haft sitt varaktiga hemvist utanför ifrågavarande stats territorium och han dessutom vid den aktuella tiden har sådant hemvist i den fördragsslutande stat där han önskar förbli medborgare. För reglernas tillämplighet på omyndiga gäller motsvarande begränsningar som enligt *art. 1*.

Kapitel om militära förpliktelser vid flerfaldigt medborgarskap inleds i *art. 5* med grundsatsen att den som är medborgare i två eller flera fördragsslutande stater inte skall åläggas att fullgöra militärtjänst i mer än en av dessa stater. Det förutsätts att den närmare regleringen av hur frågan skall lösas görs till föremål för särskilda överenskommelser mellan berörda stater. I den mån sådana överenskommelser inte föreskriver annat finns i *art. 6* regler i ämnet.

Sociala förmåner m. m. till utländska barn

Med hänsyn främst till innehållet i motionen II: 578 skall här även lämnas en kortfattad redogörelse för gällande bestämmelser om vissa sociala förmåner m. m. till barn som icke är svenska medborgare.

Barnavårdslagen är tillämplig på alla barn, som vistas i riket, oavsett medborgarskap.

För här i riket bosatt barn, som inte är svensk medborgare, utgår *allmänt barnbidrag*, om barnet fostras av någon som är bosatt och mantalskriven i riket eller om barnet eller endera av dess föräldrar sedan minst sex månader vistas i riket.

Till barn, som saknar svenskt medborgarskap, kan *bidragsförskott* utgå, såvida vårdnadshavaren är svensk medborgare och bosatt i riket. Bidragsförskott kan också utgå under förutsättning att barnet och dess vårdnadshavare är statslösa eller är politiska flyktingar samt vårdnadshavaren sedan minst sex månader vistas i Sverige. För barn som är medborgare i annat nordiskt land gäller samma regler som för svenskt barn. Beträffande utredning av frågan om medborgarskapskravet hänvisar utskottet till s. 17 nedan.

Enligt sjukvårdslagen (3 §) åligger det sjukvårdshuvudman (i regel landstinget) att för dem, vilka är bosatta inom sjukvårdsområdet, ombesörja såväl öppen som sluten vård för sjukdom, skada, kroppsfel och barns-börd i den mån icke annan drar försorg därom. Vid behov av omedelbar vård föreligger samma skyldighet att ombesörja vård även för dem, som vistas inom sjukvårdsområdet utan att vara där bosatta.

Den skyldighet, som i enlighet med det sagda åvilar huvudman, innebär icke att vård skall lämnas kostnadsfritt. I sjukvårdslagen finns vissa regler om vårdavgift. De väsentliga reglerna om ekonomiska förmåner vid sjukdom finns i andra författningar, främst lagen om allmän försäkring.

Såsom försäkrad enligt *lagen om allmän försäkring* räknas numera bl. a. alla i Sverige bosatta utlänningar (fram till år 1968 gällde att utlänningar skulle vara mantalsskrivna här för att tillhöra försäkringen). Försäkrad som uppnått sexton års ålder skall, om han är bosatt i riket, vara inskriven hos allmän försäkringskassa. Att en person är försäkrad innebär inte att han har rätt till lagens alla förmåner eller att han omfattas av lagens alla förpliktelser. *Sjukvårdsförmåner* (ersättning för utgifter för läkarvård, viss tandläkarvård, sjukhusvård, resor vid läkar- och sjukhusvård och vid viss tandläkarvård, vissa speciella sjukvårdande åtgärder, sjukvård utom riket) utges till alla försäkrade eller således bl. a. till här bosatta utlänningar. Utlänningar, som är bosatta här, har rätt till *sjukpenning* enligt samma regler som gäller för andra försäkrade. *Folkpensionsförmån* i form av *barnpension* och *vårdbidrag* utgår i princip inte till utländsk medborgare. Beträffande utredning av frågan om medborgarskapskravet för sistnämnda förmåner hänvisar utskottet till s. 16.

Då det gäller *barnpension* från *tilläggs pensioneringen* är barnets medborgarskap utan betydelse.

I detta sammanhang må framhållas, att till följd av konventioner mellan Sverige och andra länder utgår förmåner från lagen om allmän försäkring till utländska medborgare i större utsträckning än vad som följer av de allmänna bestämmelserna i lagen.

Sjukvårdshuvudmännen svarar för att handikappade tillhandahålls de hjälpmedel de behöver. Staten lämnar stöd till denna verksamhet genom statsbidrag, som regleras i kungörelsen (1968:238) om statsbidrag till vissa hjälpmedel för handikappade. Socialstyrelsen har den 14 juni 1968 utfärdat cirkulär angående tillämpningen av ovannämnda kungörelse. I tillämpningsförfattningen uttalas bl. a. att medborgare i annat nordiskt land erhåller hjälpmedel med statsbidrag efter samma regler som svenska medborgare, om han är stadigvarande bosatt i Sverige. Annan utlänning erhåller hjälpmedel med statsbidrag, om han är "medlem i allmän försäkringskassa".

Bestämmelserna om *studiesocialt stöd* — i studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen — innebär att studiestöd utgå även till annan än svensk studerande, om han är bosatt i riket. En begränsning har dock gjorts såtillvida som studiestöd enligt nämnda författningar inte kan ges utlänning som bosatt sig i Sverige huvudsakligen i syfte att här få utbildning. I praxis tar centrala studiehjälpsnämnden stor hänsyn till barn, vars föräldrar är bosatta och yrkesverksamma i Sverige. Till de studiesociala bidragen hör *förlängt barnbidrag*. Sådant bidrag kan utgå för barn som är bosatt i riket. Förra året framlades ett betänkande med titeln "*Studiesocialt stöd till utländska studerande*" (stencil U 1969:9). Betänkandet har remissbehandlats.

De förpliktelser som åvilar kommun enligt *socialhjälp lagen* gäller i fråga om samtliga personer som vistas i kommunen.

Motionerna

Motionerna I: 316 och II: 341

Till stöd för sitt yrkande anför motionärerna i huvudsak följande.

Lagens bestämmelser om medborgarskap tillämpas strikt. Barn vars fader är utländsk medborgare och vars moder är svensk förblir under hela sin uppväxttid utländsk medborgare, såvida fadern inte naturaliseras. Och barn med utländsk moder och svensk fader, vilka inte ingått äktenskap, kommer också att vara utländsk medborgare så länge modern har utländskt medborgarskap.

Detta var inget stort problem när den nya lagen antogs. Men med den utveckling som skett under senare år, då allt flera utländska medborgare invandrat till Sverige, har också följt allt flera äktenskap mellan utlänningar och svenskar och därmed också allt flera barn födda i Sverige, vilka ändå inte är svenska medborgare. Detta har lett till stora komplikationer, både av praktisk, social och psykologisk natur.

En av anledningarna till att riksdagen tvekat införa en bestämmelse som automatiskt ger sådana barn svenskt medborgarskap är de komplikationer som ett dubbelt medborgarskap skulle kunna innebära. Vi är emellertid övertygade om att detta problem överskattats. Det måste under alla omständigheter vägas mot det enligt vår mening vida större problem som den nuvarande lagstiftningen medför för alla dessa barn som växer upp som svenska medborgare men formellt inte är det.

En annan motivering till att man tvekat ändra på bestämmelserna är att

man anser att barnet självt så småningom skall få välja medborgarskap. Men den valfriheten kan under inga omständigheter tillämpas innan barnet fyllt 18 år. Och eftersom vi anser att denna valfrihet bör finnas vill vi föra fram tanken på att dubbelt medborgarskap borde kunna accepteras upp till exempelvis artonårsåldern, då barnet självt kan välja medborgarskap.

Ett barn, fött i Sverige i äktenskap mellan svensk mor och utländsk far, ärver normalt faderns medborgarskap. Men barnet växer upp i Sverige, går i skola här, talar kanske inte alls faderns modersmål och har inte heller i övrigt några kontakter med faderns hemland. Barnet kanske inte ens får reda på sitt främmande medborgarskap förrän den dag det blir aktuellt att anhålla om pass för utlandsresa. Det har plötsligt blivit medlem i en minoritetsgrupp med den känsla av främlingskap som det kan skapa.

Våra rigoröst tillämpade bestämmelser har även medfört att barn under en tid helt saknar medborgarskap, trots att fadern varit medborgare i annat land och modern varit svensk medborgare. Anledningen härtill har varit oklara anvisningar om medborgarskapslagens tillämpning. I några länder är medborgarskapslagstiftningen så utformad att barn som föds utomlands av föräldrar, av vilka endast den ena är medborgare i landet, förvärvar medborgarskap där, om barnet varken får medborgarskap i födelselandet eller det land i vilket den andra av föräldrarna är medborgare. Då den svenska lagen förutsätter att barn fött i äktenskap förvärvar faderns medborgarskap, såvida han inte är statslös, inskrives barnet som medborgare i det land till vilket fadern hör. Men eftersom detta land ger föräldrarna rätt att välja medborgarskap och dessa inte begärt att barnet skall få faderns medborgarskap, kommer barnet felaktigt att angivas som utländsk medborgare, utan rätt att t. ex. få pass från detta land.

Den sociala aspekten, som socialstyrelsen underströk i sitt remissyttrande 1967, är en annan viktig del av problemet som motiverar en översyn av medborgarskapslagstiftningen.

Slutligen återoppar motionärerna ett remissyttrande från rikspolisstyrelsen över motioner i ämnet till 1967 års riksdag, i vilket yttrande anfördes bl. a. följande.

På de flesta områden har utvecklingen i Sverige under den avsevärda tid som förflutit sedan lagens tillkomst alltmer gått mot likställighet mellan könen. Mot bakgrunden härav synes denna princip om möjligt även böra genomföras i fråga om förvärv av svenskt medborgarskap av här i riket fött barn i äktenskap mellan svensk och utländsk förälder, vare sig modern eller fadern är svensk medborgare. Därigenom skulle svensk moder i äktenskap med utländsk fader för sig och barnet tillförsäkras samma rättsskydd som tillkommer andra svenska mödrar. Enligt styrelsens mening torde fördelarna härav böra vägas mot nackdelarna av dubbelt medborgarskap för barnet.

Motionen II: 578

Motionären anför följande.

Den ökade invandringen och den större internationella rörligheten på den svenska arbetsmarknaden har medfört en ökning av antalet gifta personer av olika nationalitet bosatta i vårt land. Vår nuvarande medborgarskapslagstiftning framstår mot den bakgrunden såsom alltmer otidsenlig och bör så-

ledes göras till föremål för en översyn. Särskilt gäller detta på en rad punkter som rör barn och ungdom.

Vissa sociala förmåner är för närvarande direkt knutna till medborgarskapet. Inte förrän sex månader efter inflyttningen utgår barnbidrag till ett i Sverige bosatt barn, som ej är medborgare i nordiskt land. Inte heller bidragsförskott tillerkänns utomnordiskt barn, vars vårdnadshavare har icke-nordiskt medborgarskap, vilket torde ytterligare försvåra en även i övrigt ofta mycket besvärlig situation för en ensamstående mor, som ännu ej hunnit bli svensk medborgare. Vidare utgår enligt samma regler varken vårdnadsbidrag eller bidrag till tekniska hjälpmedel till handikappade barn.

De nordiska ländernas nu gällande medborgarskapslagar har tillkommit i nordiskt samarbete. Det är väsentligt att detta samarbete ges ett ytterligare stöd från svensk sida. Målsättningen bör vara att uppnå en gemensam medborgarskapslagstiftning för alla nordiska länder. Samtidigt bör Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna verka för att få till stånd en bättre samordning även internationellt på detta område i syfte att eliminera konflikthanledningar mellan enskilda människor på grund av olika medborgarskapsregler. Uppmärksammade fall av "kidnappning" har t. ex. visat att moder och barn är helt rättslösa i de fall där barnet endast har faderns medborgarskap.

Remissyttrandet m. m.

Statens invandrarverk erinrar i sitt remissyttrande inledningsvis om att Sverige ratificerat den ovan nämnda europarådskonventionen av år 1963 och att en av huvudprinciperna i svensk medborgarrätt — i överensstämmelse med konventionen — är att dubbelt eller flerfaldigt medborgarskap och statslöshet bör undvikas. Härefter anför invandrarverket.

En strävan som kommit till uttryck i vår nuvarande medborgarskapslag och i dess praktiska tillämpning i naturalisationsärenden är vidare att män och kvinnor skall vara likställda i medborgarskapshänseende. För barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man gäller dock den principen att barnet inte blir svensk medborgare utan får faderns medborgarskap i sådana fall då lagen i faderns hemland stadgar att barnet följer fadern i fråga om medborgarskap. Denna princip gäller i flertalet europarådsländer och medför också att t. ex. ett barn, fött utomlands i äktenskap mellan svensk man och utländsk kvinna, alltid får svenskt medborgarskap.

Som redan framhölls i betänkandet som föregick den nu gällande medborgarskapslagen skulle en följdriktig tillämpning av principen om könens likställighet leda till att barn i äktenskap alltid förvärvade svenskt medborgarskap då modern var svensk medborgare. De nordiska delegerade ansåg sig emellertid inte kunna förorda en sådan generell regel, främst av det skälet att den skulle medföra dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning.

Departementschefen anslöt sig till denna uppfattning och anförde att i Sverige bosatta barn till svensk kvinna och utländsk man i allmänhet blev svenska medborgare innan de uppnått vuxen ålder antingen till följd av faderns naturalisation eller i vissa fall genom självständig naturalisation.

I motionerna I: 316 och II: 341 föreslås en översyn av gällande bestämmelser i vad avser medborgarskap för här i riket *bosatta* barn, där endast den ena av föräldrarna är svensk medborgare. Av motiveringen att döma

synes förslaget vara begränsat till att avse här i landet födda barn där modern är svensk medborgare. Motionärernas avsikt är att dessa barn vid födelsen skall bli svenska medborgare oavsett att de därvid fått faderns medborgarskap.

Redan med nuvarande lagstiftning får många barn, som föds i Sverige i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man, svenskt medborgarskap vid födelsen.

I åtskilliga av de länder, varifrån invandrare söker sig till Sverige gäller nämligen inte obetingat att barn fött utanför faderns hemland vid födelsen får faderns medborgarskap när modern är medborgare i annat land. Av denna typ är lagstiftningen i t. ex. Bulgarien, Jugoslavien, Rumänien, Sovjetunionen och Tjeckoslovakien. Centrala folkbokförings- och uppborädsnämnden har i meddelande till pastorsämbetena, de lokala skattemyndigheterna och länsstyrelserna gett anvisningar om vilket medborgarskap som bör antecknas i folkbokföringen för barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från bl. a. något av nysnämnda länder. Det bör alltså inte — som anförs i motionerna I: 316 och II: 341 — förhålla sig så att dessa barn under en tid helt saknar medborgarskap trots att fadern varit medborgare i annat land och modern varit svensk medborgare.

Utländska barn i Sverige har i väsentliga delar samma sociala förmåner som svenska barn. Vissa skillnader förekommer dock. Utländska barn har inte rätt till folkpension i form av barnpension eller vårdbidrag om de inte genom konvention tillförsäkrats dessa förmåner.

Någon skillnad i fråga om rättsskydd för barn i Sverige och i den utländska faderns eller moderns hemland inträder inte om barnet också får svenskt medborgarskap. Har t. ex. ett utländskt barn mot sin svenska moders vilja förts till faderns hemland torde svenska myndigheter inte kunna ingripa även om barnet också är svensk medborgare. En viss möjlighet till sådant ingripande finns däremot om barnet förts till annat främmande land. Det kan tilläggas att sådant barn kan införas i såväl moderns som faderns pass.

Som framgår av ovanstående bör det ytterligare rättsskydd som ett barn får om det blir svensk medborgare och samtidigt behåller tidigare medborgarskap inte överskattas.

Sammanfattningsvis kan sägas att vissa sociala men kanske främst psykologiska skäl ger ett stöd för motionärernas uppfattning att barn som föds och växer upp i Sverige bör bli svenska medborgare, när en av föräldrarna har svenskt medborgarskap. Fördelarna med en sådan ordning måste emellertid vägas mot nackdelarna.

Förvärv av svenskt medborgarskap vid födelsen skulle medföra dubbelt medborgarskap i det övervägande antalet fall, bl. a. för barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från annat nordiskt land. Nackdelen med det dubbla medborgarskapet ligger främst i den oklarhet i fråga om barnets rättigheter och skyldigheter till de berörda länderna som det medför. Problemet blir akut bl. a. när frågan om värnplikt aktualiseras.

Att införa en regel som motionärerna förordar strider mot principen i den nämnda europarådskonventionen. Även om regeln skulle anses önskvärd, kan den enligt invandrarverket inte genomföras ensidigt av Sverige. Det krävs i så fall att Sverige tar initiativ till en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning.

Som framgår i det följande finns det inom ramen för nuvarande lagstift-

ning goda möjligheter att tillgodose önskemålen som ligger bakom yrkandet i motionerna på ett sätt som innebär att dubbelt medborgarskap kan undvikas.

Mest vanligt f. n. är att barn upptas till svensk medborgare tillsammans med utländsk fader eller moder. Utländsk man som är gift med svensk kvinna kan enligt nuvarande praxis naturaliseras redan efter fyra års hemvist i Sverige om övriga naturalisationsvillkor är uppfyllda. Äktenskapet måste ha haft en viss varaktighet och sökanden skall ha visat en allmän anpassning i det svenska samhället.

I fråga om självständigt naturalisation av barn tillämpas lagens bestämmelser om medborgarskap inte strikt som anges i motionerna I: 316 och II: 341. I ett stort antal fall är sådan naturalisation möjlig utan att dubbelt medborgarskap behöver uppkomma. Sålunda naturaliseras numera regelmässigt barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från annat nordiskt land, om barnet vistas i Sverige och föräldrarna ansöker om det. Även barn med svensk moder och österrikisk eller tysk fader naturaliseras självständigt. För tyska barn fordras medgivande av tysk förmynderskapsdomstol för att barnet skall förlora sitt tyska medborgarskap. Det har visat sig vara lätt att få sådant medgivande.

Ansökan bifalls numera i regel för barn, som inte förlorar sitt medborgarskap ens om det upptas tillsammans med fadern. Det gäller t. ex. brittiska och grekiska barn.

I vissa fall har det hittills ansetts finnas skäl att avvakta faderns ansökan. Detta sker när barnet inte förlorar tidigare medborgarskap genom att självständigt upptas till svensk medborgare men väl förlorar medborgarskapet om det naturaliseras som biperson till fadern. Exempel härpå är barn med italienskt eller spanskt medborgarskap. Dessa ärenden är fåtaliga.

Redan med nuvarande lagstiftning torde det vara möjligt att självständigt naturalisera sistnämnda barn. Detta skulle innebära att alla naturalisationsansökningar för barn i bestående äktenskap med hemvist i Sverige i princip skulle bifallas om de lagliga vårdnadshavarna ansöker och modern är svensk medborgare. När faktisk separation skett mellan föräldrarna bör barn självständigt kunna upptas på ansökan enbart av den svenska modern om skäl härför anses föreligga.

I de fall då barnen självständigt naturaliseras uppkommer visserligen kostnader för ansökan, men olägenheten härav väger enligt invandrarverket lätt mot fördelen av att dubbelt medborgarskap i flertalet fall kan undvikas. Självständiga ansökningar för barn behandlas av invandrarverket med förtur.

Den i motionerna I: 316 och II: 341 åsyftade ändringen av medborgarskapslagen skulle innebära att också barn, fött utom äktenskap i Sverige med utländsk moder men svensk fader, skulle få svenskt medborgarskap. Enligt föräldrabalkens bestämmelser tillkommer vårdnaden om barn utom äktenskap modern. För att fadern skall få vårdnaden fordras domstolsbeslut.

Invandrarverket anser att barn utom äktenskap av vars föräldrar endast fadern är svensk medborgare inte automatiskt vid födelsen bör få svenskt medborgarskap. Ett sådant förvärv skulle även i många fall strida mot den utländska moderns intresse. Frågan om svenskt medborgarskap för dessa barn bör i stället prövas naturalisationsvägen. Det bör härvid vara tänkbart att även självständigt naturalisera sådana barn.

Invandrarverket anser som framgått av ovanstående alltså att det inte erfordras en sådan utredning som yrkats i motionerna I: 316 och II: 341.

Det är självfallet önskvärt att länder som står i livlig förbindelse med varandra har en likartad medborgarskapslagstiftning. I den mån de grundläggande principerna för medborgarskapsrätten anses böra ändras, bör frågan tas upp på internationellt plan. Det kan erinras om att den svenska medborgarskapslagstiftningen tillkommit genom nordiskt samarbete. Invandrarverket anser att behovet av sådant initiativ från svensk sida för närvarande inte är starkt. Ett steg på vägen mot likformig medborgarskapsrätt skulle emellertid tas om befrielse från medborgarskapet kunde underlättas i ett antal länder.

Utländska barn med hemvist i Sverige har i de flesta fall samma rättigheter i socialt och ekonomiskt avseende som ett svenskt barn. I några fall, som angetts i det föregående, finns emellertid olikheter. För att ge i Sverige bosatta utländska barn samma förmåner som svenska barn är det inte nödvändigt att de vid födelsen förvärvar svenskt medborgarskap. Likställigheten är önskvärd men bör i stället kunna uppnås genom ändringar i den svenska sociallagstiftningen. Någon särskild utredning, som begärs i motion II: 578, torde dock inte vara erforderlig.

Fredrika-Bremerförbundet anser i sin skrift till utskottet att motionerna I: 316 och II: 341 bör tillstyrkas. Förbundet anför att gällande lagstiftning bara i ett begränsat antal fall synes medföra praktiska olägenheter men att — med hänsyn till förbundets principiella inställning till frågan om jämställdhet mellan män och kvinnor — förbundet anser det ytterst värdefullt att varje fråga där lagstiftningen gör skillnad mellan könen blir föremål för översyn.

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Medborgarskapslagens tillkomst

I prop. 1950: 217 med förslag till lag om svenskt medborgarskap anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*, följande.

Beträffande barn i äktenskap gäller för närvarande såsom en undantagslös regel, att det är faderns medborgarskap som är avgörande för frågan, huruvida barnet genom födseln förvärvar svenskt medborgarskap. Såsom de delegerade framhållit skulle en konsekvent tillämpning av principen om könsens likställighet leda till att barn i äktenskap skulle erhålla svenskt medborgarskap även i de fall, då endast modern vore svensk medborgare. De delegerade ha emellertid icke ansett sig kunna förorda en dylik regel. Endast i vissa undantagsfall, då barnet eljest skulle bli statslöst, skall enligt de delegerades förslag äktenskapligt barn, av vars föräldrar blott modern är svensk, förvärva svenskt medborgarskap genom födseln.

I det stora flertalet remissyttranden har de delegerades förslag lämnats utan erinran. De kvinnoorganisationer, som yttrat sig, ha emellertid ansett förslaget otillfredsställande och förordat, att varje i Sverige av svensk moder i äktenskap med utländsk man fött barn skulle bli svensk medborgare genom födseln. För min del kan jag icke biträda detta yrkande. Enär fler-

talet stater upprätthålla principen att faderns medborgarskap överföres på barnet, skulle nämligen den ifrågasatta bestämmelsen leda till dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning. I motsats till nämnda organisationer kan jag icke finna, att bestämmelsen i andra hänseenden skulle innebära sådana fördelar framför de delegerades förslag, att betänkligheterna mot dubbelt medborgarskap böra få vika. Barnets medborgarskap synes icke ha så stor betydelse i en vårdnadsprocess, som organisationerna antagit. I en rättegång vid svensk domstol angående vårdnaden om barn av svensk moder och utländsk fader torde sålunda svensk rätt i mycket stor utsträckning böra tillämpas, vare sig barnet är svensk medborgare eller icke. Och om vårdnadsprocessen föres vid utländsk domstol, lärer svenskt medborgarskap för barnet knappast utgöra något skydd för moderns intresse, i varje fall icke om barnet samtidigt är medborgare i domstolslandet.

Även om den av kvinnoorganisationerna förordade bestämmelsen icke genomföres, kan man räkna med att i Sverige bosatta barn av svensk moder och utländsk fader i allmänhet komma att bli svenska medborgare, innan de uppnått vuxen ålder. Bor fadern i Sverige, torde sålunda barnet i många fall komma att erhålla svenskt medborgarskap till följd av att fadern genom naturalisation upptages till svensk medborgare. Stundom kan det vara motiverat, att barnet självständigt naturaliseras. Detta gäller främst då föräldrarnas äktenskap upplösts och modern fått vårdnaden om barnet. I likhet med de delegerade anser jag, att det i dylika fall bör vara regel att göra avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren. Står barnet under föräldrarnas gemensamma vårdnad, synes den omständigheten, att fadern icke vill eller icke kan bli svensk medborgare, ej böra utesluta att barnet naturaliseras på ansökan av föräldrarna.

— — — — —

Beträffande barn utom äktenskap upptar förslaget den nuvarande regeln, att sådant barn erhåller svenskt medborgarskap genom födseln, om modern är svensk medborgare. I ett yttrande har ifrågasatts, om icke utomäktenskapligt barn i vissa fall borde förvärva svenskt medborgarskap, då icke modern men väl fadern vore svensk. Det faktiska sambandet mellan ett utomäktenskapligt barn och dess fader är emellertid ofta så svagt, att det icke kan anses motiverat att grunda förvärv av svenskt medborgarskap på det faktum att fadern är svensk. Även i detta hänseende synes naturalisationsvägen erbjuda tillräcklig möjlighet att tillgodose sådana fall, då det kan vara rimligt att barnet blir svensk medborgare.

Utskottet uttalade i sitt utlåtande 1950: 27 att det ur många synpunkter vore tilltalande att låta alla barn som föddes här i riket av svensk moder få svenskt medborgarskap. Utskottet fann emellertid att de skäl departementschefen anfört häremot var övertygande. Därutöver anförde utskottet följande.

Departementschefen har vidare erinrat om att barnet ändock kan bli svensk medborgare före vuxen ålder genom att antingen fadern eller barnet naturaliseras. Därest fråga uppkommer om självständig naturalisation av barnet, anser departementschefen, att i regel avsteg bör göras från de allmänna naturalisationsvillkoren. Utskottet får, med understrykande av vad departementschefen anfört i denna del, framhålla, att barnet torde böra naturaliseras omedelbart, när dess vårdnadshavare gör ansökan därom.

1967 års riksdagsbehandling

I motioner vid 1967 års riksdag (I: 437 och II: 556) föreslogs översyn av medborgarskapslagen såvitt avsåg svenskt medborgarskap för barn. Enligt motionärerna borde lagen ändras så att barn, som föds här i riket, får svenskt medborgarskap om den ena av föräldrarna är svensk medborgare. Till stöd härför anförde motionärerna att till följd av invandringen allt flera barn som är födda här inte är svenskar och att därför antalet socialfall bland dessa barn ökat väsentligt. I motiveringen uttalades vidare att barn kidnappas och förs utomlands efter upplösning av föräldrarnas äktenskap. Dessutom framhölls som otillfredsställande att barn blir svenska medborgare endast om föräldrarna avstår från att ingå äktenskap.

Motionerna remissbehandlades. Enligt *justitiekanslern* syntes det motiverat att den av motionärerna aktualiserade frågan ägnades uppmärksamhet i lämpligt sammanhang. *Socialstyrelsen* och *statens utlänningskommission* hade ej något att erinra mot den i motionerna begärda översynen. *Rikspolisstyrelsen* och *överståthållarämbetet* tillstyrkte översyn av medborgarskapslagstiftningen såvitt rörde barn i äktenskap mellan svensk moder och utländsk fader. *Länsstyrelsen i Malmöhus län*, *socialvårdsstyrelsen i Malmö* och *styrelsen för Sveriges advokatsamfund* avstyrkte bifall till motionerna.

Utskottet anförde i sitt utlåtande över motionerna (1967: 27) följande.

Vad först beträffar de sociala förmånerna må i enlighet med socialstyrelsens yttrande över motionerna erinras om att möjligheterna för de av motionärerna åsyftade barnen att erhålla bidragsförskott, allmänt barnbidrag, sjukförsäkring, socialhjälp och utbildning i grundskola och gymnasium inte är beskurna genom barnens avsaknad av svenskt medborgarskap. Ej heller torde man genom den antydda lagändringen kunna hindra att barn förs ur riket. Till följd av nationalitets- eller härstammingsprincipen, som upptagits av flertalet kontinentala stater, skulle nämligen, såsom statens utlänningskommission närmare utvecklat i sitt yttrande över motionerna, barnet erhålla dubbelt medborgarskap och även om barnet såsom svensk medborgare skulle införas i moderns svenska pass kunde det därför inte förhindras att barnet också infördes i faderns hemlandspass. Den av motionärerna gjorda anmärkningen att barnet blir svensk medborgare endast om föräldrarna avstår från att ingå äktenskap torde åsyfta det förhållandet att utomäktenskapligt barn, vars moder är svensk medborgare, kan förlora sitt vid födelsern förvärvade svenska medborgarskap genom att modern ingår äktenskap med barnets fader, som är utländsk medborgare. I likhet med vad styrelsen för Sveriges advokatsamfund anført i yttrande över motionerna anser utskottet att i nämnda fall tillräckligt skydd mot förlust av svenskt medborgarskap erhålls genom det ovan nämnda stadgandet att barnet, om det har hemvist här i riket, förlorar sitt svenska medborgarskap endast om barnet innan det fyllt 18 år flyttar ur riket och då har utländskt medborgarskap. Utskottet anser sålunda icke att de av motionärerna anförda omständigheterna motiverar den begärda lagändringen.

Motionsyrkandet ger emellertid anledning till ytterligare överväganden. Som närmare framgår av redogörelsen ovan behandlades vissa av de utav

motionärerna aktualiserade frågorna vid tillkomsten av medborgarskapslagen. Sälunda förordade t. ex. några remissinstanser att varje i Sverige av svensk moder i äktenskap med utländsk man fött barn skulle bli svensk medborgare genom födelsen. Departementschefen yttrade att detta skulle leda till dubbelt medborgarskap i utomordentligt stor omfattning, eftersom flertalet stater upprätthåller principen att faderns medborgarskap överförs på barnet. Den föreslagna bestämmelsen skulle enligt departementschefen inte innebära sådana fördelar att betänkligheterna mot dubbelt medborgarskap borde få vika. Man kunde, ansåg departementschefen, dessutom räkna med att i Sverige bosatta barn av svensk moder och utländsk fader i allmänhet kommer att bli svenska medborgare innan de uppnått vuxen ålder, aningen till följd av att fadern naturaliseras eller genom att barnet självständigt naturaliseras. Första lagutskottet fann det från många synpunkter tilltalande att låta alla barn som föds här i riket av svensk moder få svenskt medborgarskap, men utskottet fann de skäl som departementschefen anfört häremot vara övertygande. Beträffande svenskt medborgarskap för utomäktenskapliga barn i de fall då icke modern men väl fadern är svensk anförde departementschefen, att det faktiska sambandet mellan ett utomäktenskapligt barn och dess fader ofta är så svagt, att det icke kan anses motiverat att grunda förvärv av svenskt medborgarskap på det faktum att fadern är svensk. Även i detta hänseende ansåg departementschefen att naturalisationsvägen erbjöd tillräcklig möjlighet att tillgodose sådana fall då det kunde vara rimligt att barnet blev svensk medborgare. Utskottet underströk i sitt utlåtande ett uttalande av departementschefen att om fråga uppkommer om självständig naturalisation av barn avsteg i regel borde göras från de allmänna naturalisationsvillkoren. Utskottet framhöll vidare att barn torde bära naturaliseras omedelbart, när dess vårdnadshavare gör ansökan därom.

De uttalanden som gjordes av departementschefen och utskottet vid lagens tillkomst äger allttjämt giltighet. Utskottet har även under sin behandling av förevarande ärende erfarit att de möjligheter till avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren som lagen erbjuder i praxis utnyttjas på ett smidigt sätt som tillmötesgår de barns intressen, av vars föräldrar endast den ena är svensk medborgare. På grund härav och vad utskottet i övrigt ovan anfört finner utskottet att motionerna icke bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd bifölls av *första kammaren* med 100 röster mot 17. *Andra kammaren* beslöt däremot att med 119 röster mot 65 bifalla den i motionerna gjorda hemställan. Sammanjämkning av kamrarnas beslut befanns icke vara möjlig, varför frågan förfallit för sessionen (1LU 1967: 36).

1968 års riksdagsbehandling

De i förevarande utlåtande behandlade motionerna I: 316 och II: 341 överensstämmer i sak helt med motionsparet I: 16 och II: 65 vid 1968 års riksdag och med motionsparet I: 743 och II: 856 vid 1969 års riksdag.

Motionerna I: 16 och II: 65 remissbehandlades. Remissmyndigheterna — barnavårdsnämnderna i Borås, Stockholm och Västerås — tillstyrkte den begärda översynen av medborgarskapslagstiftningen.

Motionerna behandlades av utskottet i utlåtande nr 54. I utlåtandet be-

handlades även prop. 1968:128 rörande bl. a. godkännande av 1963 års europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap och om militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap. Vidare behandlade utskottet i utlåtandet bl. a. två i anledning av propositionen väckta likalydande motioner I: 978 och II: 1240, vilkas innehåll framgår av redogörelsen nedan.

Utskottet anförde.

Vad först gäller den i propositionen nr 128 intagna europarådskonventionen upplyses att den har undertecknats av Österrike, Frankrike, Västtyskland, Italien, Holland, Norge och Storbritannien samt trätt i kraft sedan den ratificerats av Frankrike och Italien. Även Danmark och Norge torde ansluta sig. I konventionen uttalas inledningsvis att flerfaldigt medborgarskap är en källa till svårigheter och att en gemensam strävan att så långt som möjligt begränsa antalet fall av flerfaldigt medborgarskap medlemsstaterna emellan sammanfaller med Europarådets syfte. En av grundsatserna i konventionen är att en person, som efter egen ansökan blir medborgare i en stat, skall förlora sitt tidigare medborgarskap. — Med hänsyn till att ett medborgarskap medför inte bara rättigheter utan också skyldigheter är det tydligt att flerfaldigt medborgarskap kan vålla den enskilde allvarliga olägenheter. En ledande princip för vår medborgarskapslagstiftning har därför sedan gammalt varit att i möjligaste mån söka förhindra uppkomsten av fall av dubbla eller flerfaldiga medborgarskap. I likhet med departementschefen anser utskottet att europarådskonventionen på ett verksamt sätt kan bidra till en begränsning av sådana fall och att det därför från svensk synpunkt är anledning att verka för att konventionen vinner så vidsträckt anslutning som möjligt. Ett av de mest betydelsefulla exemplen på olägenheter med dubbla eller flerfaldiga medborgarskap är att en person kan bli ålagd militärtjänstgöring i mer än en stat. I konventionen finns särskilda regler för att förhindra sådana konsekvenser av medborgarskapslagstiftningen, något som synes vara av stort värde. I likhet med departementschefen anser utskottet att Sverige bör tillträda konventionen. Denna föranleder inga författningsändringar.

De i våras väckta motionerna I: 16 och II: 65 har indirekt visst samband med europarådskonventionen genom att vissa frågor rörande dubbelt medborgarskap behandlas även i dessa. I motionerna påstås inledningsvis att tillämpningen av medborgarskapslagen är restriktiv. De senaste årens invandring har medfört att allt flera barn föds här utan att bli svenska medborgare och detta har enligt motionärerna lett till stora komplikationer av praktisk, social och psykologisk natur. Enligt motionärerna bör betänkligheterna mot dubbelt medborgarskap få vika inför de svårigheter, som avsaknaden av svenskt medborgarskap medför för barn som växer upp här, och dubbelt medborgarskap kunna accepteras till dess barnet kommit upp i adertonårsåldern. Barnet bör då självt få välja medborgarskap. I motionernas hemställan begärs översyn av bestämmelserna om medborgarskap för här i landet bosatta barn, av vars föräldrar endast den ena är svensk medborgare.

I motionsparet I: 978 och II: 1240 framhålls att en ändring i medborgarskapslagstiftningen i enlighet med syftet i motionerna I: 16 och II: 65 skulle innebära att Sverige i något större utsträckning än nu fick godkänna dubbelt medborgarskap för barn under 18 år, men att detta inte torde vara oförenligt med ett godkännande av europarådskonventionen, eftersom skyl-

dighet att välja medborgarskap enligt motionerna skulle inträda vid 18 års ålder. Motionärerna hemställer därför att riksdagen i samband med godkännandet av konventionen såsom motivering antar vad sålunda anförts i motionerna I: 978 och II: 1240.

Enligt utskottet är ett motivuttalande av den art motionärerna föreslagit icke förenligt med konventionens allmänna syfte att minska antalet flerfaldiga medborgarskap. Utskottet kan därför icke tillstyrka bifall till motionerna I: 978 och II: 1240.

Med anledning av motionerna I: 16 och II: 65 vill utskottet även anföra följande. Enligt medborgarskapslagen förvärvas svenskt medborgarskap vid födelsen av barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare, samt av här i riket fött barn, om endast modern är svensk medborgare, under förutsättning att fadern är statslös eller barnet inte förvärvat faderns medborgarskap vid födelsen. De kategorier av barn, som åsyftas i motionerna och som nu i regel måste naturaliseras för att få medborgarskap, torde således främst vara barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man, om barnet vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap, samt barn utom äktenskap till utländsk kvinna och svensk man. Motionerna grundar sig på samma tankegångar som de motioner i ämnet, vilka behandlades vid förra årets riksdag, och vari föreslogs att alla barn som föds här skall få svenskt medborgarskap, om den ena av föräldrarna är svensk. I sitt utlåtande (1967: 27) avstyrkte utskottet bifall till motionerna främst på den grund att genomförande av förslaget skulle leda till dubbelt medborgarskap i stor omfattning. Utskottet framhöll också, för att bemöta i motionerna gjorda påståenden, att ifrågavarande barn har möjlighet att få bidragsförskott, allmänt barnbidrag, sjukförsäkring, socialhjälp och utbildning i grundskola och gymnasium, samt att motionärernas förslag inte skulle kunna hindra en utländsk fader eller moder att föra sitt barn ut ur landet. Vidare framhöll utskottet att i praxis möjligheterna till avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren utnyttjas på ett smidigt sätt som tillmötesgår ifrågavarande barns intressen. Dessa uttalanden av utskottet äger alltjämt giltighet och utskottet har ej funnit anledning att frånga sin ståndpunkt rörande dessa frågor.

Att naturalisationspraxis är generös och ytterligare liberaliserats efter utskottets behandling av förra årets motioner har bekräflats av justitieministern i interpellationssvar i våras. Det vanligaste är att barnet upptas till svensk medborgare tillsammans med utländsk fader eller moder. Utländsk man som är gift med svensk kvinna brukar enligt justitieministern naturaliseras redan efter cirka fem års hemvist i Sverige, om han uppfyller villkoren i fråga om vandel och försörjningsförmåga och äktenskapet haft viss varaktighet. Är mannen medborgare i annat nordiskt land kan han naturaliseras efter ännu kortare tid. I propositionen nr 128 förutskiekas att praxis kommer att ändras så att medborgare i annat nordiskt land normalt skall kunna naturaliseras efter endast tre års hemvist här. — Självständig naturalisation av barn under 18 år efter ansökan av vårdnadshavare förekommer också. Är vårdnadshavarna två, krävs i överensstämmelse med föräldrabalkens regler att ansökan görs av båda. Enligt justitieministern är man som regel mindre benägen att bevilja naturalisation, om barnet inte därmed förlorar sitt tidigare medborgarskap. Anledningen härtill är att man här liksom i flertalet andra västerländska länder vill söka undvika dubbla medborgarskap. Om europarådskonventionen vinner allmän anslutning blir det emellertid, på grund av konventionsbestämmelsen att den som efter

egen ansökan blir medborgare i en stat skall förlora sitt tidigare medborgarskap, möjligt att använda naturalisationsinstitutet i betydligt större utsträckning. Rörande nuvarande praxis må även nämnas följande. Om äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man upplöses och modern får vårdnaden om makarnas barn, naturaliseras barnet när modern begär det. Barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från annat nordiskt land naturaliseras, så snart föräldrarna ansöker om det. Samma praxis tillämpas beträffande österrikiska barn. Vid självständig naturalisation av barn med västtyskt medborgarskap har det visat sig att de på ett smidigt sätt kan befrias från detta genom medverkan av myndigheter i Västtyskland. Barn i äktenskap mellan svensk kvinna och man från Bulgarien, Jugoslavien, Rumänien, Sovjetunionen eller Tjeckoslovakien blir svensk medborgare vid födelsen om den äger rum här i landet. — Även om man i princip bör sträva efter att förhindra dubbla medborgarskap kan det enligt justitieministern i vissa fall komma i fråga att naturalisera barn på vårdnadshavares önskan, även om det skulle medföra dubbelt medborgarskap för barnet. Detta gäller t. ex. barn i sådana äktenskap där fadern är politisk flyktning och därför inte i realiteten åtnjuter sitt hemlands beskydd. Även i andra fall bör man, om det föreligger ett särskilt behov av att barnet upptas till svensk medborgare, enligt justitieministern kunna göra avsteg från principen.

Från justitiedepartementets medborgarskapsavdelning har utskottet inhämtat att antalet ansökningar rörande naturalisation av barn relativt sett är mycket ringa samt att de flesta ansökningar hittills blivit beviljade.

Mot bakgrunden av dessa uppgifter rörande praxis i naturalisationsärenden framstår motionärernas påstående att bestämmelserna tillämpas restriktivt såsom ogrundat; det stora flertalet av de barn som avses i motionerna kan bli svenska medborgare redan innan de uppnått skolåldern.

På anförda skäl avstyrker utskottet bifall även till motionerna I: 16 och II: 65. Utskottet vill dock understryka att uppmärksamheten även i fortsättningen bör vara riktad på möjligheterna att — inom ramen för våra internationella förpliktelser — vid behov i det enskilda fallet bortse från främmande medborgarskap vid beviljande av naturalisation av barn. De olägenheter som barnen kan ha av att inte vara svenska medborgare torde kunna elimineras i praktiska sammanhang om dessa barn i socialt och ekonomiskt avseende blir fullt likställda med svenska barn. Som närmare framgår av utskottets utlåtande över förra årets motioner är utläningar vid vistelse i Sverige i stor utsträckning likställda med svenska medborgare i fråga om rätt till utbildning, hälso- och sjukvård och andra sociala förmåner. Olikheter finns dock. Folkpensionsförmåner i form av barnpension och vårdbidrag utgår i princip bara om den försäkrade är svensk medborgare och mantalsskriven här. Kravet på svenskt medborgarskap efterges i de fall då överenskommelse härom träffats mellan Sverige och annat land. Sådana överenskommelser har träffats med de nordiska länderna, Storbritannien, Italien, Schweiz och flera andra länder som tillhör Europarådet. — I motioner vid 1966 års riksdag yrkades sådan ändring av reglerna att vårdbidrag kan utgå även till i Sverige mantalsskrivna utläningar, om det särskilda vårdbehovet för barnet uppkommit vid dess födelse här i riket eller under dess vistelse här. I sitt utlåtande över motionerna uttalade andra lagutskottet (1966: 43) att beaktansvärda skäl talade för önskemålet om en uppmjukning i vissa fall av det absoluta kravet på svenskt medborgarskap för erhållande av vårdbidrag. Frågan om möjligheterna att låta vårdbidrag utgå

även i dylika fall, där någon av föräldrarna har stark anknytning till vårt land, borde enligt utskottet i lämpligt sammanhang bli föremål för närmare övervägande. Vad utskottet anförde bringades till Kungl. Maj:ts kännedom. Kungl. Maj:t har därefter uppdragit åt familjepolitiska kommittén att överväga spörsmålet. — Bidragsförskott utgår visserligen till här i landet bosatt barn utan hinder av att barnet saknar svenskt medborgarskap, men vårdnadshavaren måste vara svensk och bosatt här. Kravet på medborgarskap efterges dock beträffande statslösa och politiska flyktingar, och för barn som är medborgare i annat nordiskt land gäller, till följd av särskild överenskommelse, samma regler som för svenskar. — Det är uppenbart att de av lagstiftningen betingade olikheterna i socialt hänseende mellan svenska barn och här bosatta utländska barn i viss utsträckning har utjämnats genom internationella överenskommelser. Utskottet finner det angeläget att Sverige även i fortsättningen spelar en aktiv roll för att få till stånd internationella överenskommelser på det sociala området. I likhet med riksdagens ställningstagande år 1966 i fråga om vårdbidrag anser utskottet att det i lämpligt sammanhang även bör utredas om inte uppmjukning av medborgarskapskravet kan ske beträffande barnpension och bidragsförskott. Vad utskottet anför i denna del torde böra bringas till Kungl. Maj:ts kännedom.

Utskottets utlåtande utmynnade i en hemställan, vari, såvitt nu är av intresse, föreslogs *dels* att riksdagen i anledning av motionerna I: 16 och II: 65 skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför i fråga om sociala förmåner åt i Sverige bosatta utländska barn, *dels ock* att riksdagen, med bifall till prop. nr 128 såvitt avsåg 1963 års konvention samt med avslag å motionerna I: 978 och II: 1240, skulle godkänna konventionen.

Utskottets hemställan bifölls av *båda kamrarna*.

Under kamrarnas behandling av ärendet framställdes också yrkanden om *dels* bifall till motionerna I: 16 och II: 65, *dels* avslag å desamma. *Första kammaren* beslöt med 103 röster mot 20 att avslå motionerna varemot *andra kammaren* med 105 röster mot 93 biföll motionerna. Eftersom sammanjämkning av kamrarnas beslut befanns icke vara möjlig förföll frågan (1LU 1968: 57).

Riksdagens skrivelse (1968: 395) har överlämnats till familjepolitiska kommittén.

1969 års riksdagsbehandling

Även i motioner till 1969 års riksdag (I: 743 och II: 856) togs upp frågan om en översyn av bestämmelserna om medborgarskap för vissa här i riket bosatta barn. Som nämnts i föregående avsnitt överensstämde motionerna i sak med motsvarande motioner vid 1968 års riksdag och med två av de motioner (I: 316 och II: 341) som behandlas i detta utlåtande.

Utskottet anförde i sitt yttrande över motionerna (1LU 1969: 3) att utskottet inte haft anledning att i något avseende frångå den bedömning av de genom motionerna aktualiserade frågorna som kommit till uttryck i yttrandet över 1968 års motioner, vilket yttrande behandlats av riksdagen endast

cirka två månader tidigare. Utskottet avstyrkte i enlighet härmed bifall till motionerna. Vidare anförde utskottet.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om att medborgarskapslagstiftningen tillkommit genom nordiskt samarbete samt att de nordiska medborgarskapslagarna i allt väsentligt överensstämmer med varandra. Frågan om revidering av lagarna bör därför behandlas i nordisk samverkan. En gemensam nordisk prövning av de i förevarande motioner väckta spörsmålen kommer även att ske i anledning av ett medlemsförslag i ämnet som nyligen väckts i Nordiska rådet.

Utskottets hemställan att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd bifölls av *första kammaren* utan debatt. *Andra kammaren* beslöt med 104 röster mot 81 att bifalla motionsyrkandet. Sammanjämkning av kamrarnas beslut befanns inte vara möjlig, varför frågan förföll (1LU 18).

Frågans behandling i Nordiska rådet

I ett medlemsförslag till Nordiska rådet föreslogs i december 1968 en översyn av de nordiska medborgarskapslagarna. Förslaget gick ut på en rekommendation till regeringarna dels att genomföra sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen att barn inom äktenskap mellan utländsk man och kvinna, som är medborgare i nordiskt land, kan förvärva medborgarskap i moderns hemland från födelsen, dels att tillämpa reglerna om naturalisation i samband med giftermål så att olikhet ej göres mellan man och kvinna. I förslaget erinrades bl. a. om de motioner i samma fråga som väckts i svenska riksdagen.

Förslaget remissbehandlades.

Nordiska rådets juridiska utskott yttrade i sitt betänkande över medlemsförslaget bl. a. följande.

De nordiske statsborgerretslove bygger på afstammingsprincippet og indebærer efter hovedreglen, at børn i ægteskab får faderens statsborgerskab og børn uden for ægteskab moderens statsborgerskab. I intet af tilfældene tages noget hensyn til, om erhvervelse af forældrenes statsborgerskab er i barnets interesse, men dette forudsættes. For at undgå, at et barn bliver statsløst, findes en supplerende regel, hvorefter barnet kan opnå statsborgerskab i det land, hvor det fødes.

En imødekommelse af medlemsforslaget ville bevirke, at de pågældende børn fik dobbelt statsborgerret. Udvalget lægger afgørende vægt på, at dette såvidt muligt søges undgået. Det har hidtil været et væsentligt og grundlæggende princip i nordisk statsborgerretslovgivning og praksis vedrørende naturalisation, at man tilstræbte at undgå dobbelt statsborgerskab. En imødekommelse af medlemsforslaget ville tillige være i klar modsætning til de bestræbelser, der ligger bag den af Europarådet udarbejdede konvention om forebyggelse af dobbelt statsborgerskab. Konventionen er allerede ratificeret af Sverige, og også Danmark og Norge er indstillet på at ratificere konventionen.

De foreliggende remissudtalelser og de udredninger, der er foretaget i forbindelse med behandlingen af sagen i de danske og svenske parlamenter, viser imidlertid, at det ikke altid er sikkert, at det er i et barns interesse at overtage en bestemt forældreparts statsborgerskab. Der findes derfor anledning til at stille det spørgsmål, om man ikke burde overveje, på hvilken måde man kan tage direkte hensyn til barnets interesse i det enkelte tilfælde. For ikke længe siden ansås forældre at have noget nær ejendomsret til deres børn. Lidt efter lidt er en glædelig udvikling foregået i retning mod at markere barnets selvstændige ret til sin tilværelse. Et udtryk herfor er, at man i skilsmissegager nu først og fremmest tager hensyn til barnets interesse, når det skal afgøres, hvem af forældrene der skal have forældremyndigheden over barnet. Ved en vis alder tillægges også barnets eget ønske betydning. Disse tanker bør nu få indpas, også når det gælder bedømmelsen af et barns statsborgerskab.

En forberedende udredning om mulighederne for, at der i lovgivningen eller i praksis vedrørende naturalisation tages et videregående hensyn til princippet om barnets interesse bør finde sted på nordisk plan og gennemføres af de lande, hvor spørgsmålet er blevet aktuelt. På et senere stadium kunne man tage et nordisk initiativ på europæisk plan for at søge at vinde støtte for, at et nyt syn med hensyn til børns stilling i statsborgerskabsretlig henseende kan vinde indpas. Kunne man i alle berørte europæiske lande acceptere tanken om, at barnets statsborgerskab temmeligt frit kunne afgøres efter, hvad der er bedst for barnet, kunne et system udbygges på dette grundlag, som udelukker tilfælde af dobbelt statsborgerskab.

Juridiska utskottet föreslog en rekommendation till regeringarna att undersöka om vid fastställandet av medborgarskap större hänsyn kan tas till principen om barnets intresse, med tanke på att frågan eventuellt senare kan aktualiseras på internationellt plan. I en reservation av bl. a. herrar Mellqvist och Nilsson i Tvärålund framhölls att problemet som behandlas i medlemsförslaget fått allt större praktisk betydelse, vilket bl. a. visats av de tragiska händelser med kidnappning av barn som inträffat i Danmark och Sverige. Reservanterna föreslog en rekommendation till regeringarna att genomföra sådana ändringar i medborgarskapslagstiftningen, att barn fött i äktenskap mellan utländsk man och nordisk kvinna kan förvärva medborgarskap i moderns hemland vid födelsen.

Betänkandet behandlades vid Nordiska rådets 18:e session i Reykjavik i februari 1970.

Utskottets förslag till rekommendation antogs med 41 röster mot 17 röster. Tre medlemmar avstod från att rösta.

Rekommendationen (nr 6/1970) har tillställts regeringarna i de nordiska länderna. Representanter för regeringarna har enats om att Finland skall vara koordinerande land för detta spørsmål.

Här må också nämnas att Nordiska rådet antog även en av juridiska utskottet föreslagen rekommendation beträffande den i medlemsförslaget behandlade frågan om naturalisation (rekommendation nr 7).

Utskottet

I detta utlåtande behandlas vissa medborgarskapsfrågor samt frågan om sociala förmåner till barn som inte är svenska medborgare.

I motionerna I: 316 av fröken Stenberg m. fl. och II: 341 av fru Eriksson i Stockholm m. fl. begärs översyn av bestämmelserna om medborgarskap för här i landet bosatta barn, av vars föräldrar endast den ene är svensk medborgare. Motionärerna framhåller att som en följd av vår nuvarande medborgarskapslagstiftning de senaste årens invandring har medfört att allt fler barn föds här utan att bli svenska medborgare och att detta lett till stora komplikationer av praktisk, social och psykologisk natur. Motionärerna påpekar att en av anledningarna till att riksdagen tvekat att införa en bestämmelse som automatiskt ger alla här födda barn svenskt medborgarskap är de komplikationer som ett dubbelt medborgarskap skulle kunna innebära. Problemet med dubbla medborgarskap har emellertid, menar motionärerna, överskattats. Dubbelt medborgarskap bör kunna accepteras till dess barnet kommit upp i adertonårsåldern, då barnet bör få välja medborgarskap.

I motionen II: 578 av herr Carlshamre framhålls att mot bakgrunden av bl. a. den ökade invandringen vår nuvarande medborgarskapslagstiftning framstår som alltmer ålderdomlig. Motionären pekar på att en del sociala förmåner för närvarande är direkt knutna till medborgarskapet och att utländska barn i vissa frågor rörande dessa förmåner är sämre ställda än svenska barn. Vidare anføres i motionen att målsättningen bör vara att uppnå en gemensam medborgarskapslagstiftning för alla nordiska länder samt att Sverige tillsammans med de övriga nordiska länderna bör verka för att få till stånd en bättre samordning även internationellt på detta område. I motionen yrkas att riksdagen skall hemställa om en utredning som syftar till att ge alla i Sverige bosatta barn samma ställning inom sociallagstiftningen. Vidare vill motionären att Kungl. Maj:t skall verka för tillkomsten av en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning.

Enligt medborgarskapslagen förvärvas svenskt medborgarskap vid födelsen av dels barn i äktenskap, vars fader är svensk medborgare, dels här i riket fött barn i äktenskap, av vars föräldrar endast modern är svensk medborgare, under förutsättning att barnet inte förvärvat faderns medborgarskap vid födelsen, dels ock barn utom äktenskap, vars moder är svensk medborgare. De kategorier av barn, som åsyftas i motionerna I: 316 och II: 341 och som nu i regel måste naturaliseras för att få medborgarskap, torde således främst vara barn i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man, om barnet vid födelsen förvärvat faderns medborgarskap, samt barn utom äktenskap till utländsk kvinna och svensk man. Den i nyssnämnda motioner upptagna frågan har behandlats i riksdagen flera gånger tidigare och senast

förra året. Utskottet har därvid avstyrkt bifall till förslag av samma innehåll som det nu framlagda främst på den grund att ett genomförande av förslaget skulle leda till dubbelt medborgarskap i stor omfattning. Utskottet har också, för att bemöta framförda påståenden, pekat på möjligheterna för utländska barn att få bidragsförskott, allmänt barnbidrag, sjukförsäkring, socialhjälp och utbildning i grundskola och gymnasium samt att motionärernas förslag icke skulle kunna hindra en utländsk fader eller moder att föra sitt barn ur landet. Vidare har utskottet framhållit att i praxis möjligheterna till avsteg från de allmänna naturalisationsvillkoren utnyttjas på ett smidigt sätt som tillmötesgår ifrågavarande barns intressen. Att så är fallet framgår också av den utförliga redogörelse som lämnats av statens invandrarverk i remissyttrande över de aktuella motionerna, vilket remissyttrande återgivits ovan och till vilket utskottet hänvisar.

Sedan riksdagen förra året prövade den i motionerna I: 316 och II: 341 behandlade frågan har den övervägts i Nordiska rådet i anledning av ett där väckt medlemsförslag. Nordiska rådet har därvid antagit en rekommendation till regeringarna i de nordiska länderna att undersöka om vid fastställandet av medborgarskap större hänsyn kan tas till principen om barnets intresse, med tanke på att frågan eventuellt senare kan aktualiseras på internationellt plan. Juridiska utskottet, som föreslog rekommendationen, uttalade bl. a. att behandlingen i de danska och svenska riksdagarna samt remissuttalanden visat att det inte alltid är säkert att det är i ett barns intresse att överlata en bestämd förälders medborgarskap och att anledning därför finns att uppställa frågan om man inte kan överväga på vilket sätt direkt hänsyn till barnets intresse kan tas i varje särskilt fall. Vidare uttalade juridiska utskottet bl. a. att, om man i berörda europeiska länder accepterar lanken att barnets medborgarskap ganska fritt kan avgöras efter vad som är bäst för barnet, ett system kan byggas upp på denna grundval som utesluter fall av dubbelt medborgarskap.

Den ståndpunkt första lagutskottet tidigare intagit till det här behandlade spørsmålet, nämligen att man bör söka undvika dubbelt medborgarskap, har sålunda vunnit stöd vid behandlingen i Nordiska rådet. Utskottet — som vill framhålla att den i motionerna behandlade frågan inte är att betrakta som en fråga om jämlikhet mellan könen — finner inte skäl att frånga sin tidigare intagna ståndpunkt. I enlighet härmed avstyrker utskottet bifall till motionerna I: 316 och II: 341. Vid detta ställningstagande beaktar utskottet det utredningsarbete som pågår beträffande vissa sociala förmåner för här bosatta utländska barn, vilket utredningsarbete berörs i det följande.

Då det gäller den i motionen II: 578 upptagna frågan om sociala förmåner till här bosatta utländska barn vill utskottet framhålla att familjepolitiska kommittén på initiativ av riksdagen har i uppdrag att överväga frågan om uppmjukning av kravet på svenskt medborgarskap för vårdbidrag till handikappade barn, barnpension inom folkpensioneringen samt bidragsförskott.

Utskottet anser sig kunna förutsätta att kommittén vid sin prövning av dessa frågor kommer att överväga medborgarskapskravet även beträffande andra sociala förmåner som kan vara beroende av att barnet har svenskt medborgarskap. I detta sammanhang finns vidare skäl erinra om att utskottet tidigare framhållit att det är angeläget att Sverige även i fortsättningen spelar en aktiv roll för att få till stånd internationella överenskommelser på det sociala området. Med hänsyn till det sagda är enligt utskottets mening något riksdagens initiativ inte erforderligt i anledning av nu berört motionsyrkande.

Vad slutligen gäller yrkandet i motionen II: 578 att Kungl. Maj:t skall verka för tillkomsten av en internationellt samordnad medborgarskapslagstiftning får utskottet erinra om att inom Europarådet år 1963 avslutats en konvention om begränsning av flerfaldigt medborgarskap och om militära förpliktelser i fall av flerfaldigt medborgarskap. Vidare får utskottet hänvisa till den rekommendation som, enligt det ovan anförda, Nordiska rådet nyligen antagit om en förberedande utredning rörande barns medborgarskap. Enligt vad Nordiska rådets juridiska utskott uttalat kan på ett senare stadium övervägas ett nordiskt initiativ på europeiskt plan för att söka vinna gehör för en ny syn med hänsyn till barns ställning i medborgarskapsrättsligt hänseende. Mot den angivna bakgrunden är det inte påkallat att riksdagen nu tar något initiativ i det hänseende som motionären yrkat.

Utskottet hemställer,

att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 316 och II: 341 samt

2) motionen II: 578,

icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 oktober 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herr Schött (m), fru Lindström (s), herrar Sörenson (fp), Larfors (s) och Ferdinand Nilsson (cp);

från andra kammaren: fröken Bergegren (s), herr Martinsson (s), fru Kristensson (m), herrar Jönsson i Malmö (s), Polstam (cp), fru Anér (fp), herr Jadestig (s) och fru Jonäng (cp).